II
309
L

Comemorarea unirii Ardealului

și

Rostul istoric al Unirii

Două cuvântări ținute la București

de

N. Iorga

VĂLENII-DE-MUNTE

Așezământul tipografic „Datina Românească"
1933

Comemorarea unirii Ardealului

și

Rostul istoric al Unirii

Două cuvântări ținute la București

de

N. Iorga

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ
BIBLIOTE[illegible] N. IORGA
Cota
Inventar 61855

VĂLENII-DE-MUNTE

Așezământul tipografic „Datina Românească"
1 9 3 3

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

Comemorarea unirii Ardealului

și

Rostul istoric al Unirii

— Două cuvântări ținute de N. IORGA —

I.

Unirea Ardealului

— Cuvântare ținută la Senat —

Domnule președinte, domnilor senatori,

Fiindcă emoția nu este vorbăreață, să-mi îngăduiți să spun numai câteva cuvinte.

M'am întrebat multă vreme dacă aceste cuvinte trebuiesc spuse, fiindcă, în timpul restrâns pe care-l avem la îndemână pentru a spune lucruri așa de mari, nimeni nu trebuie să spună altceva decât lucruri care n'au fost spuse și care vin într'adevăr din adâncul sufletului lor.

Mulțămesc d-lui președinte că și-a adus aminte de cultura românească, care are o așa de largă parte, și nu obișnuește să o spună, în alcătuirea acestui Stat românesc întreg, și mie îmi pare rău că din cultura românească n'a fost aici cineva care să se bucure de recunoașterea și de iubirea tuturor și care să spună la o vrâstă mai înaintată decât vrâsta mea și fără nimic din politică, care cu voia sau fără voia mea, se ține de mine, să spună acele lucruri pe care cultura trebuie să le spună, de câte ori ar fi vorba de fericita unire a Ardealului și a părților vecine, din nenorocire nu până la granița firească din Apus a poporului românesc, cu acea Românie veche pe care obișnuiesc a o numi unii Vechiu Regat—acest Regat, dacă ar fi fost vechiu, nu făcea minunea—, ci eu zic: sfânta noastră mucenică România, în care cea mai mare parte dintre noi de aici ne-am născut, am trăit, am suferit și am fost gata să dăm, pentru celelalte Românii, tot ceia ce era în putința noastră. (Aplause prelungite.)

Domnilor, am ascultat mișcat cuvintele care s'au rostit aici, de acei cari au avut o parte, o parte reală, o parte trăită în alcătuirea României unite.

Mi-a plăcut că a vorbit în numele Ardealului părintele Mitropolit

Nicolae Bălan — şi abia i-a scăpat o alusie confesională. Dumnezeu ştie când s'o isprăvi odată cu lucrurile acestea (vii aplause), într'o ţară care are nevoie de o perfectă unitate morală în toate domeniile.

Mi-a plăcut că a vorbit în numele Bisericii, pe care ţeranul nu o deosebeşte în două. S'a întâmplat să fie aici, s'a întâmplat să fie dincolo, Dumnezeul naţiunii noastre se coboară şi într'o biserică şi în alta, şi, în rândul întâiu, în biserica în care este mai multă simţire pentru neamul ei. (Aplause puternice.) Când este în biserica ortodoxă, acolo se duce, când este în biserica legată cu Apusul, se duce dincolo.

Mi-a plăcut că a vorbit şi fiindcă noi ne cunoaştem de mult.

Sânt aici oameni cari nu mă cunosc, şi sânt oameni pe cari nu-i cunosc, sânt oameni cari nu m'au cunoscut niciodată şi sânt oameni cari nu mă vor cunoaşte niciodată, oricât de des mă vor auzi de aici. Eu mă găsesc mai bine însă între oamenii cari mă cunosc.

Imi aduc deci aminte de un profesor tânăr, care a venit la Iaşi, nu stropit de zăpada vrâstei mai înaintate, îmi aduc aminte de un blond profesor de seminar, care a venit, zburând pentru întâia oară prin văzduhuri, ca să ne cheme pe noi să liberăm Ardealul. Să-l liberăm; nu găsesc alt termen. Cu voia lui, cu căldura lui vie, dar cu hotărîrea noastră de a nu ne duce niciodată de acolo, a doua oară când călcam pământul lui.

Şi ştie părintele Nicolae Bălan ce oaste a întrat atunci în Ardeal: nu oaste cu fireturi şi cu trâmbiţe la gură, ci oastea martirilor celui d'intâiu războiu al nostru; goi, desculţi, îngheţaţi, aşa au întrat în Ardeal, dar cu inima toată. O mai frumoasă jertfă a unui popor învins, îngenunchiat, despoiat de arme, decât aceia care s'a făcut atunci, eu nu cunosc în istorie. (Aplause prelungite.) Decât o cucerire după toate regulile strategiei şi tacticei, eu prefer această cucerire a sufletelor neînvinse.

Imi pare bine că a vorbit generalul care a întrat în fruntea trupelor noastre la Budapesta. Şi nu ca să jignească pe cineva. Cel d'intâiu gând al nostru a fost să nu jignim pe nimeni. Plecaţi din ţara unde nicio jignire, timp de doi ani, nu ni-a fost cruţată, noi am întrat acolo cu hotărîrea de a arăta toată omenia noastră, toată părerea de rău că între două naţiuni nobile nu se poate ajunge la înţelegere decât cu arma în mână. (Aplause puternice şi îndelung repetate.)

Domnule general, ce bine mi-ar fi părut dacă atât de frumosul d-tale discurs ar fi fost rostit, aşa, din obştea românească, pentru obştea românească. Zău, măcar la zilele acestea mari să uităm cinstitele noastre partide. Să le uităm. Convingerea mea adâncă este că ele sânt utile, dar cu atât mai mult vom simţi utitlitatea lor, cu cât se vor amesteca mai puţin în lucruri care n'au a face cu dânsele.

N'a făcut războiul partidul cutare sau partidul cutare, partidele care au murit sau partidele care s'au născut pe urmă, care vin, fiecare, la sfârşit, să-şi însuşească o mică parte dintr'un lucru care

este peste noi peste toţi, ci războiul acesta l-a făcut obştea românească.

Şi să-mi daţi voie să spun, în această zi şi cu sentimentele acestea de emoţie, când inimile sânt mai aproape şi când sufletele se confundă, să spun o mare greşeală pe care am făcut-o noi.

Noi, când am făcut ţara aceasta mare şi atât de ameninţată, cel puţin la trei hotare, când am făcut această ţară, trebuia să ne impunem un lucru. Aici, în România dinainte de războiu, voiam să facem neapărat politică? S'o fi făcut şi s'o fi făcut mai bine decât cum am făcut-o, decât cum continuăm s'o facem. Dar acolo, în Ardeal, în Basarabia, în Bucovina cu 300.000 de Români şi cam tot atâţia străini, dacă nu şi ceva mai mulţi...

D. *Teofil Simionovici:* Ceva mai mulţi.

D. profesor *N. Iorga:* Dar aceasta n'are a face, fiindcă nu-i socotim pe acei veniţi, ci îi socotim pe cei crescuţi acolo. (Aplause puternice unanime.)

La locul bun vine multă lume, şi, dacă vine pentru muncă, nimeni nu-i zice nimic; dar hotărăşte acela care a fost întâiu acolo, care a tăiat codrul, care a pus cea d'intâiu sămânţă în pământ. (Aplause unanime, puternice şi îndelung repetate.)

Când în Canada, pe care au făcut-o Canadienii, smulgând toate rădăcinile din pământul unde tăiaseră trunchiurile copacilor, când în Canada s'ar aduna toate naţiunile din lume, fiecare Canadian coborîtor din acei cari au tăiat codrii merei, ar avea de sute de ori drepturi mai mari decât acei cari au venit pe locul pregătit de dânşii! (Aplause).

Aş fi dorit să nu facem politică. Eu n'am călcat acolo, pentru aceia, ani de zile. Orice Ardelean ştie că propaganda mea nu s'a zărit pe acolo. S'a făcut propagandă şi de cine se pricepe şi de cine nu se pricepe şi mai ales de cine nu se pricepe, şi de cine are interese care se pot mărturisi, şi de cine are câte un interes care nu se poate mărturisi.

Sânt fel de fel de oameni. Mai ales când trimeţi oameni în părţile acelea, trebuie să fii cu mare băgare de-samă. Acolo sânt suflete necăjite de secole întregi şi nu trebuie zgândărite cu adevăruri pe care acei ce le rostesc ştiu că sânt şi altceva decât adevăruri. Şi nu trebuie să introducem ura acolo unde noi — după ce am fost marii sămănători de jertfe — trebuie să fim în acelaşi timp marii sămănători de de iubire! (Aplause.)

Vom înţelege, domnilor, aceste lucruri, ne vom râde de orice duşmănie; nu vom înţelege aceste lucruri, Dumnezeu să mă ia de pe pământ înainte de a vedea resultatul sfâşierii între noi înşine. (Aplause,) Şi eu, cred că trebuie măcar acum, când sântem ameninţaţi brutal şi crud, şi cine ameninţă brutal şi crud ni face un bine; ne adorm cei cari se ascund şi ne măgulesc; cei cari provoacă şi pun mâna pe sabie, ni fac un bine, căci sabie avem şi noi!

Eu, ca istoric, ştiu un lucru: Ardealul, noi l-am mai avut, şi nu o-

dată. L-am avut şi întreg, în zilele fericitului Voevod Mihai. L-am avut şi în bucăţi, la Bistriţa, în părţile Haţegului, pe la 1200. L-am avut noi ca naţie la început, tot. Ceiace se numeşte în documentele ungureşti Terra Blaccorum şi Silva Blaccorum, aceasta este ţara noastră şi pădurea noastră. Ardealul este ce se ocupa de regele Ungariei în dauna ţerii noastre şi a pădurii noastre. Şi astăzi, Ardeleanul care zice că merge „în ţară" reproduce cuvintele înaintaşilor, adecă merge din locul stăpânit de cuceritorii, de stăpânitorii acestui loc, în locul naţiunii sale. Acesta este înţelesul. (Aplause puternice.)

Şi, dacă este să corectez cuvântul de „liberat", îl corectez în acest sens:

In sufletul lui, Ardeleanul n'a fost niciodată rob. Atunci când Statul a fost contra lui, el a creiat Biserica şi a stat închis în Biserica lui ca într'un Stat, şi Vlădicii de acolo, aceia au fost domni, domni peste suflete, şi cine este domn peste suflete, este domn şi peste trupuri şi peste tot ceiace este în stăpânirea trupurilor.

S'a zis: „Piemontul românesc" de dincoace de munţi. — Nu Piemont. Piemontul este pentru Italia o ţară puţintel de departe, o ţară care era pe jumătate francesă dincoace de munţi. Abia la 1550 Piemontul a fost italienisat într'adevăr.

Dar, în ceia ce priveşte Vechiul Regat acesta al nostru, — ca să întrebuinţez şi eu odată, pentru plăcerea cui poate s'o aibă, această designaţie — în ceia ce priveşte Romănia mea, Romănia Regelui mieu liberator, a fericitului luptător Ferdinand I-iu, Regele generaţiei mele, în ceia ce priveşte această Romănie, ea a însemnat forma politică permanentă pentru întreg poporul românesc. (Vii aplause îndelung repetate.)

N'a fost o clipă în istoria Vechiului Regat, una singură, când Ardeleanul să zică: eu sânt aici şi ei sânt acolo! Şi aşa va rămânea întotdeauna. O clipă nu s'a stins în sufletul românesc de nicăieri sfânta candelă a nădejdii unităţii româneşti. (Aplause puternice.)

Şi crede cineva că suflarea unor copii încrezuţi poate să facă astăzi a se pleca flacăra dreaptă a acestei candele?

Doamne! domnilor, Românii sânt o naţiune foarte curioasă. Pe Român, să nu-l zgândăreşti niciodată; nu ştii ce poate să iasă. Cel mai cuminte lucru este să-l laşi în liniştea lui aparentă supt care se ascunde, — să ferească Dumnezeu pe cei ce vor încerca! Până acum pe acei ce s'au încercat, nu i-a ferit, şi poate era pentru pedeapsa păcatelor lor.

Şi, încheind, domnilor, să-mi daţi voie să-mi aduc aminte de un moment, eu, care cred în anumite motive mistice care se amestecă în viaţa popoarelor. Fiindcă, evident, opinia aceasta se coboară în sufletul unui om, când vede ce era de noi după pierderea a trei şferturi din ţara noastră, şi ce a fost de noi după trecere de câteva luni de zile. Foarte frumos s'a făcut ce s'a făcut la Alba-Iulia, foarte frumos au făcut-o cărturarii înăuntru, foarte frumos, mai frumos ce au strigat ţeranii afară, cari ei au întemeiat ţara aceasta nouă şi către dân-

şii trebuie să meargă întâiu gândul nostru. Dar nu-i bucată de pământ în Ardeal care să nu fie stropită de sângele fecund al Românilor de dincoace. (Aplause.)

Pe ţerna frământată cu sângele nostru s'a proclamat libertatea Ardealului. (Aplause.) Şi n'ar fi aşa de tare ceia ce avem noi astăzi, dacă ar fi numai, sau o cucerire de aici, sau o demonstraţie de dincolo. Sângele leagă, dar leagă de multe ori şi taina aceasta care se amestecă în lucrurile omeneşti.

Părintele Macavei vedea — şi a spus-o aşa de frumos — scenele înălţătoare de atunci. Văd şi eu ceva. După războiu se aduceau cinstitele rămăşiţe, care colindaseră prin Rusia, ale lui Mihai Viteazul, ascunse de profanarea care le aştepta aici. Le-am purtat prin toată ţara românească, loc de loc; veniau mulţimile de se închinau la acele sfinte oase, şi, când am ajuns la locul de îngropare şi sta să se închidă capacul de marmură, atunci Regele Ferdinand, din îndemnul său — dacă a mai fost şi un sfat, nu eu îl voiu spune—, a luat de la gâtul său ordinul Mihai Viteazul şi l-a pus alături de osul lui Mihai el însuşi. Legătura aceasta între trecutul depărtat şi între presentul pe care noi trebuie să-l apărăm, a fost pecetluită în acel moment. Puteri nevăzute se vor desface, dacă este de nevoie, pentru a apăra ceia ce a fost de atâtea ori dreptul nostru realisat şi ceia ce este astăzi neclintirea eternă a acelui drept, în dosul căruia stă poporul întreg. (Aplause prelungite.)

II.

Rostul istoric al Unirii

— Cuvântare ţinută pentru Liga Culturală la Fundatia Dalles —

Iubiţi ascultători,

Emoţia nu se repetă şi prin urmare dv. nu veţi asculta cuvintele pe care mi le-a smuls din inimă şedinţa de la Senat. Dacă aţi fi fost şi dv. acolo, aţi fi împărtăşit fără îndoială sentimentele mele. Aveam înaintea mea, între vorbitorii cari s'au succedat la tribună, pe Mitropolitul Ardealului Nicolae Bălan, căruia îi amintiam cum l-am văzut într'un moment, în momentul când noi eram adânc în fund, învinşi, desarmaţi şi despoiaţi. Pentru sufletele slabe aceasta însemna un sfârşit, şi mulţi au procedat aşa ca şi cum ar fi fost într'adevăr sfârşitul. Şi el a venit cu aeroplanul pentru a cere guvernului românesc din acea vreme ajutorul pentru a lua în stăpânire Ardealul.

Atunci era guvern de generali — guvernul generalului Coandă, guvernul generalului Grigorescu — şi guvernul a hotărât să facă actul îndrăzneţ de a lua în stăpânire Ardealul. Cu ce? Nu cu o armată organisată şi îmbrăcată, cu trupe înarmate şi având tot ceia ce li trebuia pentru a lupta, ci cu ce ni mai rămăsese; şi a trebuit să se alerge din deposit în deposit ca să se culeagă nenorocitele zdrenţe cu care s'au îmbrăcat ostaşii cari veniau să ia în stăpânire ţara dreptului nostru.

Vă puteţi închipui dacă o astfel de amintire nu este de natură să învingă şi sufletul cel mai tare şi să aducă lacrimile în ochi.

Şi am văzut tot acolo la Senat urcându-se la tribună generalul care cândva a dus steagul românesc la Budapesta, un lucru pe care nu avem intenţia să-l repetăm, de şi, când te roagă cineva foarte mult, se poate întâmpla să cedezi. Nimeni nu are dorinţa de a reveni la Budapesta; dar, dacă sânt oameni cari doresc ca aceste fapte să fie înnoite, ce vreţi? Se poate întâmpla să primim. (Aplause puternice şi îndelung repetate.)

Noi dorim pacea, noi dorim buna înţelegere. Eu vă mărturisesc că, în momentul acela mulţi aveau o strângere de inimă. De ce între două naţiuni vecine, dintre care a noastră nu este bine s'o lăudăm

noi, dar despre cealaltă putem să spunem că fără îndoială este o națiune vreduică și care a adus servicii creștinătății și civilisației și raporturile dintre noi și dânsa n'au fost totdeauna rele — foarte dese ori au fost chiar bune — de ce, zic, pot avea loc anumite ciocniri? Acum câteva luni de zile încercasem chiar să comunic vecinilor noștri printr'o carte tot ceia ce ne leagă împreună. Cartea a apărut, și era vorba și de o traducere în limba maghiară, pentru ca să afle în felul acesta că noi nu purtăm năcaz nimănui.

Omul așezat în dreptul lui nu poate avea niciun fel de patimă. Are patimă cine este scos din locul care nu i se cuvine, din locul acela în care el avea sentimentul că este stăpân prin cucerire și a fost stăpân prin apăsare. Acela are patimă. Dar acela căruia i-a dat Dumnezeu să-și îndeplinească cea mai firească din dorințile sale și să ajungă în stăpânirea dreptului celui mai adevărat, acela nu poate hrăni niciun fel de sentiment rău față de altul.

Vedeam, vă spuneam, pe generalul Mărdărescu care, în clipa aceia, cruțând populația și restabilind o ordine pe care anumite patimi sociale o stricaseră acolo, a avut o bucată de vreme în stăpânire capitala Ungariei.

Am mai văzut la tribuna Senatului și pe generalul Văitoianu. N'am avut prilejul să-i spun în cuvântarea mea scurtă că-mi aduc aminte de o zi de la Iași, în care erau și unii generali foarte dispuși să termine cu războiul. Este trist că a fost așa, și este dureros pentru mine că trebuie să o spun. Au fost însă și generali cari au crezut: Nu, mergem până la sfârșit. Și dintre aceștia a fost și generalul Văitoianu. Este drept, nu s'a putut merge până la sfârșit, dar nu din vina generalului.

Ziceam că în acea clipă a fost o atmosferă de emoție care nu se poate reface înaintea unui auditoriu așa de numeros. Sânt comunicații de acestea care se creiază numai când sânt puțini oameni, plini de amintiri, strânși în același loc, și atunci ele se fac fără frase și fără gesturi, fără frase, care nu ne-au adus niciodată nimic și fără gesturi, care n'au niciun fel de valoare.

Iubiți ascultători, eu mai sânt sigur de un lucru: că niciodată frasa cea mai meșteșugită și gestul cel mai coreografic nu pot produce asupra sufletului omenesc ceia ce produce cuvântul cinstit, spus simplu, în mărturisirea unui adevăr și în apărarea unui drept. La frase nu răspundem, iar de gesturi nu ne temem. (Aplause puternice.)

Dacă am fost și amenințați, față de aceste amenințări, vă întreb: a existat vre-odată o națiune mai amenințată ca a noastră? Dar noi sântem crescuți prin amenințare. Ceia ce este bun în noi vine din această veșnică amenințare. Ar fi fost rău dacă am fi avut vecini buni, cari ne-ar fi răzgăiat, Cine știe, în acest cas, ce secătură vanitoasă ar fi fost întregul popor românesc, căci din astfel de alintări iese totdeauna secături vanitoase, care încurcă lumea. (Aplause puternice.) Am crescut, așa, răbdurii, tari de fire și grei de os, gata de a ne împotrivi cu ghiarele și cu dinții primejdiilor între care ne-am născut

şi în care am trăit, căci sântem născuţi din primejdie şi sântem trăiţi în primejdie; tot ceia ce este bun în noi vine din primejdie, şi nu se poate să fim în de ajuns de recunoscători cui trezeşte înaintea noastră încăuna. Aceluia îi mulţămim pentru că aceasta ni trebuie.

Era cât pe aci să ne pierdem în netrebnice certuri politice, în întrecerea pentru rămăşiţile unui budget de multă vreme stors. Eram în primejdie să ne dedăm unei vieţi de plăceri de care o parte din Bucureşti, o anumită categorie din Bucureşti, — de fapt cei mai puţin bucureşteni, — se îndulcise. Dar tresărirea aceasta a noastră de resistenţă, hotărîrea noastră de a răspunde, la ceasul său, prin fapta care merge drept la ţintă, aceasta vine de pe urma provocării. Şi, provocaţi în felul acesta, ne simţim din nou oameni. Tineretul acesta se simte ceia ce trebuie să fie, şi, în loc să-şi caute duşmani imaginari, are înaintea sa acum o datorie de apărare, pe care o va şti îndeplini, cum au îndeplinit-o părinţii multora dintr'înşii, ale căror oase zac amestecate cu ţărna Ardealului, sfinţind-o în numele acestui vechiu Regat, apărător al tuturora. (Aplause prelungite şi îndelung repetate, ovaţiuni.)

Domnilor, ni se vorbeşte de stăpânirea noastră în Ardeal, de către unii oameni cari fără îndoială nu cunosc istoria: şi, în materia aceasta, când cazi la examen, se poate întâmpla să nu te mai ridici. Căci, când o naţiune, neştiind istoria, se apucă de lucruri împotriva cărora însuşi rostul istoric al unui pământ şi al unui neam se ridică, acea naţiune cade şi mai rău.

Se tratează situaţia noastră în Ardeal, de către unii oameni de undeva, ca şi cum harta de astăzi a Europei ar fi ca harta Europei de pe vremea lui Napoleon I-iu. Ii abătea lui Napoleon I-iu, într'o zi să creeze un regat în cutare parte a Europei. Trimitea acolo armatele lui, şi, câtă vreme a fost învingător, a reuşit să menţie asemenea regate. Trimetea un rege de la dânsul şi statornicia şi o administraţie franceză. Au trecut câţiva ani de zile, Napoleon a fost învins odată, a fost învins definitiv a doua oară, şi atunci toate hotarele acestea s'au împrăştiat ca şi cum nu ar fi fost niciodată. Lumea însă nu a revenit la rosturile cele bune, ci a revenit puţintel la hotarele de odinioară, prin tratatele de la Viena, ieşite din chibzuielile dintre diplomaţi, o speţă la care se recurge adese ori, adecă de câte ori vrea să aibe cineva o pagubă. S'a ajuns la o altă Europă decât Europa lui Napoleon I-iu.

Ei bine, oare situaţia pe care o are poporul românesc în puterea numărului său, în puterea muncii sale, a suferinţilor sale, a sângelui abia curs din vinele atâtor zeci şi sute de mii de ostaşi, situaţia aceasta, care este şi geografică, şi etnografică, şi socială — fiindcă ţerănimea acestor provincii este în rândul întâiu o ţerănime românească —, situaţia aceasta care este adânc istorică, se poate compara cu capriciile şi cu născocirile acelea întâmplătoare, de o răpede scadenţă de desfiinţare, ale lui Napoleon I-iu? Işi închipuie cineva că lumea ar putea să reînceapă măcelărirea din timpul marelui

războiu? Are încă o generație de sacrificat? Mai sânt încă vre-o douăzeci de milioane de Europeni cari să se ceară îngropați, pentru ce? Ca să se rectifice anumite hotare, care, rectificate odată, apăsarea de odinioară ar reveni, pentru ca, pe urmă, dacă ar reveni această apăsare, să se facă prin revoluție ceia ce s'a făcut odată prin resultatele unui războiu? Adecă își închipuie cineva că pielea românească s'a făcut așa de aspră de la războiu până acum că ar mai suporta situația de altă dată din ținuturile eliberate, dacă mâne, prin cine știe ce nebunie a soartei, s'ar întoarce dominatorii de odinioară?

Nu se razimă cineva ca noi pe niște petece de hârtie, pe niște peceți sau pe consacrările diplomaților; se razimă pe tot ceia ce este mai temeinic, mai solid, mai fundamental, în viața unui teritoriu. Și, de și îmi închipui că la o zi ca aceasta și în dispositia în care este tot acest tineret, nu e locul pentru o lecție de istorie, totuși, fiindcă vorba de aici va merge și aiurea, și prin urmare au oamenii de acolo ocasia să învețe lucruri neștiute, să-mi dați voie să vă arăt și câteva argumente în această chestiune. Dar conștiința dv. este așa de sigură de drepturile românești încât nu aveți nevoie de nicio lecție de istorie, după cum, la nevoie, n'ar fi numai decât necesară nicio lecție ostășească pentru ca tot poporul românesc să formeze o singură oaste la hotarul care nu se poate schimba. (Aplause puternice.)

Lecția de istorie este însă pentru alții și această lecție de istorie li-o dau.

Domnilor, Ardealul acesta pentru noi, de altminteri, nu este un Ardeal, ci este o bucată de Țară Românească. Așa a fost în totdeauna „Ardealul" este un nume unguresc și însemnează partea, cu toate pădurile, din Apusul Ardealului, pe care au ocupat-o cândva regii unguri, cari mergeau înainte și mâncau din Țara Românească. Din această causă, pentru Ardeleni, Ardealul adevărat este în Vest; în afară de dânsul, este Țara Oltului și Țara Bârsei, care și acestea nu sânt decât fragmente din marea Țară Românească pe care o întâlnim și în diplomele regilor unguri de odinioară, cari rodeau necontenit această „țară", cu gândul de a ajunge până la munții Secuimii, cum au și ajuns. Deci acest Ardeal nu este un Ardeal, ci represintă usurpațiile succesive și seculare în dauna poporului românesc, provincie creată de străini pentru străini, și căreia noi îi opuneam o unitate românească absolută supt toate raporturile și de-a lungul veacurilor.

Ardealul acesta are râuri care sânt numite cu aceleași nume care se întrebuințau de vechii Traci sau de vechii Agatirși, pe vremea lui Herodot.

Cum se întâmplă că Oltul este Olt, Murășul este Mureș, Crișurile sânt Crișuri și Tisa tot așa, cum se întâmplă că toate apele de acolo sânt numite și astăzi cu numele întrebuințate de cei mai vechi stăpânitori ai pământului? Aceasta nu însemnează o transmisiune necontenită din depărtările acelea, cu atâtea secole în urmă, până în timpurile noastre? Fără îndoială că da. Și, atunci, cine au fost trans-

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

mițătorii? Vorbesc adversarii permanenței românești pe malul stîng al Dunării și în Carpați de nu știu ce, populație slavă. Dar ce populație slavă? De unde populație slavă? Câteva rămășițe de Șchei, ici și colo, erau ele capabile să transmită existența numelor celor mai vechi ale apelor ardelene? Nu sântem noi, evident, transmițătorii acestor nume? Nu sântem noi aceia cari am dus conștiința acestor denominații din veac în veac, până în clipa de astăzi? Se poate să creadă cineva că lucrul s'a făcut prin apariția în aceste regiuni a Ungurilor? Dar ei erau atât de puțini la număr încât nu au putut ocupa măcar un Ținut în Ardeal, o parte bine determinată din provincie, ci s'au răspândit în oaze, în puncte, ici și colo, unde erau cetățile Voevozilor, salinele sau minele. Nu a fost o revărsare puternică a unei națiuni care nu mai încăpea în vechea ei albie. Și, dacă e așa, poate crede cineva că aceasta a fost mai mult decât o cucerire regală? Resultă lucrul acesta din faptul chiar că, după ce s'au acoperit acele câteva puncte, de a doua zi au fost chemați coloniștii de pretutindeni, ca să umple locurile goale, ca să taie pădurile și, acolo unde nu eram noi, să se așeze.

Samănă dar aceste oaze măcar cu o mare cucerire cinstită? Ardealul acesta, care a încăput numai încetul cu încetul în mâna regilor unguri, a fost colonisat cu Sași, așezați și la mijlocul provinciei, și la Răsăritul și la Sudul ei. Nu arată aceasta oare neputința națiunii ungurești de a câștiga pentru dânsa această provincie? Și nicio provincie cucerită cu armele și pe care o națiune nu o poate umplea cu viața ei, nu aparține într'adevăr acelei națiuni.

Dacă Ardealul ni aparține, este că din veac în veac noi l-am umplut cu viața noastră, și, dacă vreți dv., nu numai ca această permanență de graniță să se păstreze, dar dacă vreți ca din Ardealul acesta să se creeze o mare și puternică Românie, cum această națiune este în stare să o creeze, trebuie să umplem acest pământ minunat cu viața noastră, supt toate raporturile. (Aplause puternice.)

Aici stă îndemnul pe care-l îndrept către dv. Să nu credeți că ajunge declarația de drepturi pe care au făcut-o la Alba-Iulia miile de țerani români, și intelectualii, firește. Se întâmplă une ori să înceapă intelectualii și să continue țeranii, dar sânt și foarte multe casurile când țeranul face atâta zgomot afară, încât înțelege și intelectualul dinăuntru. Sânt casuri de acestea când intelectualii merg cu teoria mai greu, pe câtă vreme poporul, cu simțirea lui viforoasă, merge cu mult mai răpede, și, cu vijelia supt ferestrele de la Alba-Iulia, nu se puteau ținea multe ședințe. A fost una și hotărîtoare. Când a vrut badea, a vrut și Sfânta Biserică, a vrut și înalta intelectualitate, și a vrut și meștera politică, fiindcă mai ales acolo, când el vrea, toată lumea fără îndoială trebuie să vrea. Și toată lumea a vrut-o. (Aplause.)

Pot să mai adaug încă un lucru: Credeți dv. că noi, în apărarea acestui drept al nostru, ne răzimăm pe ce ar scrie într'un moment de primejdie învățații? Sau pe discursurile care s'ar rosti de la înălțimea

unei tribune? Sau pe meşteşugul unei diplomaţii, oricât de scump plătită? Nu. Noi nu ne răzimăm pe aşa ceva, ci ne răzimăm pe fenomenul acela nepregătit, instinctiv, elementar, care pe o naţiune cum este naţiunea noastră, o ridică de-odată, întreagă, în picioare, nebiruită. (Aplause puternice.)

Gândiţi-vă dacă a existat în marele războiu o naţiune mai nepregătită decât a noastră şi dacă era o naţiune mai fără legături de cum eram noi. Am tot zăbovit, am tot combinat, am tot chibzuit, am tot amânat, până ce nu a mai fost nimeni care să aibă încredere deplină în noi. Una din causele pentru care nu am fost înarmaţi, a fost şi aceia că nimeni nu mai avea încredere în nişte oameni cari ziceau: Acum vin, acum vin, şi cari nu veniau niciodată. Şi, natural, unde există o astfel de pregătire, resultatul nu poate fi decât acela care a fost în prima perioadă a războiului.

S'a spus atunci, după această perioadă, că s'a isprăvit cu poporul acesta. Şi, când s'a spus că s'a isprăvit cu poporul acesta, abia atunci poporul acesta a început. Am spus-o în Senat, că să nu-şi facă cineva ilusii asupra acestui ciudat şi misterios popor, care are nevoie de anumite împrejurări pentru ca să facă lucruri la care nu te aştepţi. Şi în general de popoarele cu manifestări neaşteptate să te temi. Popoarele celelalte, ştii cum vor lucra într'un anume ceas, căci totul este chibzuit, totul este aranjat, dar cu popoarele din care gâlgâie de odată o putere minunată, în stare să sfărâme orice piedecă şi să trântească la pământ orice duşman, cu popoarele acestea să nu te joci. Şi, dacă vorba unui om bătrân, care a avut şi norocul de a cârmui această ţară şi care cunoaşte multe lucruri pe care înainte de acest noroc, pentru dânsul dureros, nu le ştia, dacă vorba acestuia poate avea o înrâurire undeva, de aici pleacă o înştiinţare pentru cine vrea să ne despoaie ca să facă să revină ceia ce nu poate reveni: să nu se înşele cineva de blândeţa acestui popor, să nu interpreteze rău sentimentele sale de pace şi de prietenie cu toată lumea, să nu-şi zică: iată oamenii aceştia au adormit. Fiindcă ajunge o singură atingere pe braţul nostru, pentru ca acela care s'a atins de dânsul să se învârtească pe loc, cum s'au mai învârtit mulţi. (Aplause puternice şi repetate.)

Domnilor, ce ne îndeamnă pe noi la atitudinea aceasta, şi chiar pe oameni de vrâsta mea, cari sânt datori să-şi stăpânească gândul, să-şi potolească sentimentele, să-şi cântărească bine cuvintele? Ce ne îndeamnă la această atitudine, care nu este de loc atitudinea noastră obişnuită în a manifesta?

Noi avem două forme de a ne manifesta: una, de care să nu se sperie nimeni. Sântem grozavi, străbatem străzile în grup, spargem şi câte un geam ici şi colo; se crede că este un cataclism, dar nu este cataclismul. Acesta este un fel de a manifesta. Dar este şi un alt fel de a manifesta: cu gesturi reţinute, dar manifestarea aceasta cuprinde într'însa toate furtunile posibile şi toate mâniile care s'ar putea deslănţui în clipa când ar fi nevoie de dânsele.

Ce ne îndeamnă, zic, la o asemenea atitudine? Este oare beţia că am căpătat Ardealul -într'un moment când nu ne aşteptam? Dar poate fi vorba măcar de aşa ceva? Poate fi vorba măcar de cucerirea Ardealului? Se poate să pună cineva chestiunea aşa că, dacă la Alba-Iulia nu s'ar fi adunat un număr de intelectuali, de preoţi, şi mulţimea aceia de ţerani, deci fără cucerire şi fără manifestaţia aceia populară, ce am fi avut noi cu Ardealul? Dar vă rog, acolo nu era o graniţă reală între două ţeri deosebite, ci o singură ţară, de veacuri întregi, în mijlocul căreia era trasă o linie, a cării schimbare, îndată ce împrejurările au permis-o, a fost lucrul cel mai indicat şi cel mai natural de pe lume.

Dar ce nu este comun între Ardeal şi între noi? Luaţi d-voastră cea mai elementară viaţă: viaţa ciobanului şi ridicaţi-vă până la cea mai înaltă, viaţa intelectuală şi viaţa Bisericii, şi veţi vedea că toate deosebirile sânt numai aparente, iar supt aparenţele acestea se găsesc marile realităţi statornice.

Ciobanul nu este ardelean. Există numai cioban român, fiindcă ciobanul stă o parte din cursul anului sus la munte, şi altă parte la şes, la Dunăre. Prin urmare el pleacă de acolo, din Munţii Apuseni ai Ardealului, şi ajunge până în Ialomiţa, până în Dobrogea sau în Basarabia de jos, ba trece şi mai departe peste hotarele Basarabiei de jos şi se duce până în Crimeia şi Caucas. Ei bine, astfel de oameni formează o ţară. Şi ce însemnează graniţa d-tale, Austriac sau Ungur, pe lângă ultimul cioban care, cântând, îşi mână oile pe pământul românesc şi care răspunde totdeauna în aceleaşi vorbe, care răspândeşte aceiaşi poesie, aceiaşi musică, acelaşi ritm sufletesc? Marele represintant al unităţii româneşti a fost el, ciobanul acesta, cu oile lui. Iar, când agricultorul ardelean s'a putut mişca de la sine şi a găsit pe malurile Dunării atâtea întinderi de pământ nelucrate până atunci, el a fost acela care a creat, prin silinţile lui, o agricultură sistematică şi rentabilă.

In ce priveşte clasa mijlocie, clasa mijlocie a Ardealului a existat, de şi noi nu i-am cunoscut în de ajuns această existenţă. Acum câteva luni de zile, am tipărit actele Companiei greceşti de la Braşov, ai carii membri mergeau până la Focşani şi până la Iaşi; toată Muntenia şi Oltenia erau pline de represintanţii acestei companii aşazise greceşti din Braşov, dar care avea şi membri slavi, macedoneni şi români. Comerţul, aceştia îl făceau în Ardeal şi din Ardeal. Mai mult decât atât: A existat oare vre-odată comerţ ardelean în margenile singure ale Ardealului? Dar şi comerţul Saşilor s'a întins spre Dunăre, pe Olt, până la Nicopole, prin vadul Slatinei pe linia care ducea la Giurgiu ori la Brăila. Ardealul nu a putut niciodată trăi fără această Ţară Românească. Ţara-Românească, ea a creat prosperitatea Ardealului, pentru toate naţiunile, cum a creat şi siguranţa Ardealului, prin sacrificiile ei de sânge, pentru toate naţiunile ca şi pentru Români. Cum a fost, ţara aceasta a noastră de aici e veşnica răs-

pânditoare de lumină națională pentru frații noștri de dincolo. (Aplause puternice.)

Iubiți ascultători, fiindcă a fost vorba de viața economică, la Budapesta nu știu ce fel de istorici ai economiei politice sau economiști foarte politici— aceasta, fără îndoială,— au aruncat următorul argument: Ungaria trebuie refăcută, căci ea a constituit un model de unitate economică. Te întrebi mai întâiu: care Ungarie? Ungaria Sfântului Ștefan, creată de Papa, pentru un îndemn de cruciată? Aceasta ar însemna să vezi pe d. Gömbös apărând de-odată pe culmile Carpaților cu crucea roșie pe umăr, strigând „Dieu le veult" și plecând la cucerirea Ierusalimului peste regiunile noastre! Pentru că vechiul regat ungar a fost creat de Papa pentru a se bate cu păgânii. Dar d. Gömbös cu ce păgâni să se bată?

Acesta este „Regatul Apostolic". „Regatul Apostolic" nu este nici teritorial, nici național. Poate să fie și mare și mic. A fost mare când erau cruciatele; nu mai sânt cruciatele, s'a strâns, frumos, în hotarele destul de convenabile pe care le are acum (Aplause prelungite) și pe care toată ziua le poate umplea cu sentiment național. Insă sentiment național nu înseamnează a căuta pricină vecinului pentru a-i lua înapoi ceia ce, cândva, tot dumneata i-ai luat lui, ci sentiment național positiv creator, onest este acela care te face să orânduiești lucrurile bine în țară la d-ta.

Ce ar fi dacă s'ar recomanda doritorilor acestora de refacere a țerii Sfântului Ștefan o mică operație socială pe care noi am făcut-o? Noi am mulțămit pe țăranii noștri; ba i-am mulțămit de multe ori în așa fel, încât am stricat și creditul țerii; dar, în sfârșit, i-am mulțămit. Să li recomandăm vecinilor noștri să termine întâiu cu toate chestiunile sociale de acolo și pe urmă să stea de vorbă cu noi. Dar o țară care nu a resolvat nicio singură chestiune socială, o țară care represintă tirania câtorva mii de oameni asupra unor țerani neliberați, nu o văd în condițiuni tocmai potrivite pentru a face operă de recucerire.

Dar spuneam că se aduce ca argument pentru această operă de recucerire faptul că vechea Ungarie era o admirabilă unitate economică. Zău? Unitate economică? In ce stătea această unitate economică? Dar Sașii din Ardeal către noi își îndreptau privirile. Tot comerțul lor se făcea pe liniile Moldovei și ale Țerii-Românești. Găsim pretutindeni la noi orașe întemeiate de Sași, dar mai ales în Moldova. Domnii noștri erau ocrotitorii firești ai comerțului săsesc. Sașii aceștia treceau pe la vadurile Dunării, cu mărfurile lor, și de aici provenia bogăția lor, însemnată și de covoarele din Biserica Neagră de la Brașov, iar nu din relațiile orașelor ardelene cu Occidentul, care se reduceau numai la a primi ceva marfă nemțească pentru a fi vândută Turcilor, și vice-versa.

Dar cari sânt oare represintanții Apusului în orașele săsești din Ardeal? Unde sânt Italienii, unde sânt Germanii din Germania așezați acolo? Nicăieri. In schimb, nu era oraș ardelean — cu toate pri-

vilegiile Saşilor— care să nu fie plin de elemente culese de la noi.

Ciobanii străbăteau deci toată Ţara-Românească unde îşi căutau câştigul, iar, când era vorba de ostaşi, credeţi dv. că Ardealul s'a apărat pe culmile Carpaţilor ori s'a apărat, totdeauna, în Munţii Apuseni? Ardealul s'a apărat cu Domnii şi boierii noştri, s'a apărat pe malurile acestea ale Dunării.

Şi, atunci când, şi milităreşte, Ardealul formează o singură unitate cu noi, precum şi supt alte raporturi este tot vechea unitate cu noi, precum şi supt alte raporturi este tot vechea unitate dacică, cu amintirea marelui rege dacic Decebal, ce tot se vorbeşte de o împărţire care acum a revenit la unitatea sa naturală şi care, revenind la unitatea sa naturală, nu poate fi sfărâmată de nicio patimă oarbă şi de niciun interes van! (Aplause puternice.)

Domnii noştri au întrat în Ardeal când au vrut. Pasurile li-au fost totdeauna deschise lor, şi nu cunosc niciun singur cas în care pasurile Ardealului să se fi închis vre unui Voevod muntean sau moldovean. Niciodată. Şi, cu voie sau fără voie, cu autorisaţia stăpânului ţerii sau cu puterea armelor noastre, am avut necontenit părţi din Ardeal. Atunci ce tot vorbesc domnii aceştia cari nu cunosc istoria? Pentru prima oară sânt „Valahii" stăpâni în Ardeal? In afară de unitatea românească elementară, primordială, ţerănească, ciobănească, din timpurile cele mai vechi, îndată ce a fost o Moldovă sau o Ţară-Românească, credeţi dv. că s'au încurcat de graniţa Carpaţilor? Pe la 1270-1280, Litovoiu Olteanul, Jiianul, era stăpân pe toată Ţara Haţegului şi până în margenea Hunedoarei: şi astăzi se simte urma acestei stăpâniri acolo. Ştefan-cel-Mare a avut Cetatea-de-Baltă, aşezată chiar în mijlocul Ardealului, a avut Ciceul şi Bistriţa. Dar Secuii din armata lui, Secui cari au fost totdeauna legaţi de Moldova şi ai căror urmaşi l-au privit pe Mihai Viteazul ca pe un liberator împotriva aristocraţiei maghiare? Cei mai credincioşi ostaşi au fost ei, aceşti Secui. Matiaş Corvinul râvnind la Coroana Cesarilor, în momentul acela oraşele săseşti scriau lui Ştefan-cel-Mare: „noi sântem supt apărarea Măriei Tale!". Iar episcopii din Răsăritul Ardealului erau sfinţii în Moldova, şi episcopii din Apus, — până la Alba-Iulia— erau sfinţiţi în Muntenia.

Prin urmare, supt toate raporturile esenţiale, Ardealul acesta ni era deschis nouă şi putea să fie stăpânit, fie şi în bucăţi, de Domnii noştri. Acesta este adevărul. Şi nu odată, în modestele strane ale bisericilor din Ardeal au stat Domnii Moldovei sau ai Ţerii-Româneşti, iar preoţii de acolo au sfinţit steagurile noastre.

Sântem, dar, noi nişte venetici, nişte trimeşi de soartă, nişte exploatatori ai momentului, într'o ţară împănată cu ai noştri, hrănită de viaţa noastră şi deschisă oricând mândrelor expediţii ale Domnilor noştri cari fâlfâiau steagurile lor de libertate de-asupra miilor de Români robiţi de acolo, din Ardeal?

De aceia, domnilor, când a pornit războiul acela cutremurător de lume, când au pârâit toate aşezămintele de până atunci ale Europei,

noi am pornit liniştiţi la îndeplinirea unei datorii elementare, cu ceia ce aveam şi cu ceia ce n'aveam.

Nu ştiu dacă s'a vorbit la Cameră de Nicolae Filipescu. La Senat nu s'a vorbit. Omul acesta a întrupat la un moment dat toată dârzenia naţiunii noastre în a cere neapărat — chiar cu preţul de a cădea o bucată de vreme în prăpastia către care ne-ar fi împins datoria noastră — tot ceia ce era dreptul nostru. Şi am pornit, de şi ştiam că nu aveam cu ce lupta. Dar ce are a face? Ne oferiam la jertfă, calmi, căci era vorba de acea datorie a noastră. Am ajuns acolo şi am dat de greu. Nu am întâlnit pe aceia care ne ameninţă astăzi; ei se retrăseseră şi doar ni spuneau: peste noi treceţi, dar în spatele nostru sânt alţii cari sânt în stare să vă răspingă. Şi am fost răspinşi, am trecut graniţa înapoi, dar tot plini de aceiaşi hotărîre. Mulţi dintre dv. au trăit acele zile şi îşi aduc aminte de starea de spirit pe care am avut-o atunci; toţi îşi ziceau: Ei şi? O luăm de la capăt!

A mai fost un popor care a vorbit tot aşa în ceasuri grele: poporul italian. Dv. ştiţi cu câtă greutate s'a realisat unitatea italiană. Ştiţi că un rege nobil, Carol Albert, a îndrăznit să atace Impărăţia lui Francisc Iosif. A fost biruit, şi-a pierdut şi Coroana, s'a retras apoi în Portugalia, unde a şi murit; dar răspunsul pe care l-au dat Italienii după prima lor înfrângere a fost acelaşi, foarte simplu şi foarte hotărît: „nu-i nimic; vom face-o din nou".

Ei bine, când un popor porneşte cu astfel de sentimente, când zice: „ne luptăm cu ce avem, orice s'ar întâmpla şi, dacă soarta ni este împotrivă, o facem din nou" aceasta înseamnă una din acele hotărîri naţionale înaintea cărora nu poate să rămână niciun fel de piedecă.

Şi bine au făcut fraţii noştri, pe urmă, când am reapărut în Ardeal, că, ţinând samă de ideile curente din Europa şi America —marea ţară care atunci dicta pacea —, bine au făcut că s'au adunat la Alba-Iulia şi că au arătat, în acea frumoasă adunare, dorinţa lor de a fi alipiţi la Ţara-Românească. Insă temeiul nostru nezguduit stă în această comunitate de viaţă între Românii din toate provinciile, stă în dreptul nostru istoric care nu a fost întrerupt niciun moment şi stă chiar în necesitatea de ordin european a presenţei drapelului naţional românesc pe amândouă culmile Carpaţilor. (Aplause prelungite.)

Iubiţi ascultători, nu aş fi eu dacă nu aş termina şi cu un sfat, cu un sfat care aş dori să fie ascultat nu numai cu urechile, care primesc orice, ci să se scoboare adânc în sufletele dv., şi nu numai ale acelui tineret pe care l-am înştiinţat în totdeauna că se pregăteşte pentru o viaţă foarte grea. Să nu-şi închipuie cineva că va mai întâlni ceia ce a fost în vechea Românie; studii liniştite, funcţiuni asigurate, pensii plătite, plus atâtea plăceri câte să facă viaţa omului comodă. Nu. Generaţia mea a făcut un lucru mare şi greu supt neuitatul nostru rege Ferdinand, a cărui icoană, întrupând însăşi jertfa,

a răsărit acum înaintea noastră. A făcut un lucru greu şi foarte primejdios. Noi vă lăsăm dv. această greutate şi această primejdie. De aceia, avântul dv. disciplinaţi-l; sufletele dv. tinere, supraveghiaţi-le; nu risipiţi puterile pentru nimicuri, căci puterile acestea vi se pot cere într'un moment ca să lucraţi hotărîtor pentru tot viitorul acestui neam. Nu vă împrăştiaţi deci energiile, căci acestea pot să vă fie cerute într'unul din acele ceasuri când sentinţa istoriei se rosteşte din nou asupra drepturilor unui popor.

Şi, astfel, adresându-mă dv., nu ca un ispititor la ispitiţi, ci ca un părinte la copiii săi, vă mai spun încă odată: reservaţi-vă! Nu daţi niciodată împresia unei nervositaţi care însemnează totdeauna slăbiciune, ci fiţi cum era vechiul Român, acel „ţine minte", care nu zicea nimic, care nu reacţiona momentan, orice i-ai fi făcut, dar care, cu „ţine minte" al lui în suflet, îţi pregătia lucrul pe care nici nu-l visai, după câtăva vreme, la vremea lui.

Prin urmare, dv., tinerii, primiţi încă odată sfatul pe care totdeauna vi-l voiu da, criticând mişcările uşuratice şi îndemnându-vă către acea concentrare din care singură iese în adevăr fapte.

Dar, la vrâsta mea, am dreptul să dau sfaturi şi oamenilor cari au trecut de vrâsta şcolii, cari sânt dincolo de pragul Universităţii. Am dreptul s'o fac măcar aici, unde nu mă întrerupe niciun interes şi nu poate striga nicio prostie; am dreptul măcar aici să spun foarte limpede un lucru, care este pentru toată lumea, şi pentru aceia de aici, dar mai ales pentru aceia de „dincolo", între cari sânt şi atâţia oameni cari s'au format cetind „Sămănătorul" mieu, venit pe furiş, sau „Istoria Românilor", trecută supt cine ştie ce fel de titluri şi cari în chiliile şcolilor sau aiurea se furişau să cetească acele rânduri ieşite din condeiul mieu.

Iată care este acest sfat, pe care, la Senat, l-am indicat numai şi pe care îl dau aici larg şi deplin: Domnilor, războiul nostru nu s'a terminat câtă vreme ne pândeşte cineva, chiar dacă ţinem un tratat cu nu ştiu câte peceţi înaintea lui. Războiul încetează atunci când acela care se poate ridica împotriva d-tale se recunoaşte învins în aşa fel încât nu ar încerca niciodată să recapete ceia ce a pierdut. Războiul deci continuă, fără vărsare de sânge, dar cu stingere de multe vieţi, căci o mulţime de oameni se ofilesc astăzi într'o luptă economică şi mulţi pier, neştiuţi, de pe urma acestei lupte. Credeţi oare că, pentru a face să se stingă vieţi, trebuie să se taie numai în carnea omului? Nu este alt mijloc? De sigur că da.

Vedeţi dv., România aceasta este foarte tolerantă, foarte nobilă, foarte dreaptă şi foarte miloasă. Noi nu ne-am răsbunat, după războiu, împotriva nimănui, absolut împotriva nimănui. Un exemplu: cred că trăieşte încă în Bucovina colonelul Fischer, acela care declara altă dată că nu cunoaşte în acea provincie decât Germani, Evrei şi trădători. Românii, Rutenii, erau toţi trădători, şi, îndată ce punea mâna pe un asemenea „trădător", îşi făcea deosebita plăcere de a-l spânzura. Acest colonel până acum câtăva vreme trăia, şi-mi

pare că avea şi o pensie. Ei bine, i-am zis noi ceva colonelului Fischer? Nu i-am zis nimic. Am intentat noi vre-un proces atâtor omorâtori ai oamenilor noştri? Ferească Dumnezeu! S'a luat la noi vre-o măsură împotriva gazetelor care ne defaimă? Nu. In schimb iese şi aici, în Bucureşti, cutare gazetă, care în fiecare moment îşi bate joc de noi. Gazeta aceasta apare nestingherită. Numai eu, într'o zi, eram hotărît — cum nu prea sunt eu constituţional (aplause) din firea mea şi cum n'aveam nici intenţia să mă fac de acum înainte, fiind prea învechit păcatul — eram hotărît, zic, să-i opresc apariţia. Era greu până începeam cu una; pe urmă mergeau la rând şi altele (aplause puternice), şi fără procese de presă. Barem, dacă o faceam, o făceam pe de-a 'ntregul, curagios, cu tot simţul responsabilităţii.

Dar, vă rog, am dat noi în judecată vre-un gazetar? A întrat cineva în temniţă de pe urma injuriilor aruncate poporului românesc? Dar nu este alegere înaintea căreia guvernul românesc să nu cerşească sprijinul chiar al duşmanilor săi din mijlocul acelor naţionalităţi care nu pot să se împace cu situaţiunea de acum.

Nu încheie oare toate guvernele cartele cu cutare categorie sau cu cutare alta dintre ei? Pe vremea mea, nu am încheiat niciun cartel cu iredentiştii maghiari din Ardeal (aplause puternice) şi, dacă m'am înţeles cu Saşii, aceasta am făcut-o fiindcă ei m'au rugat. Eu însă nu am solicitat pe nimeni şi nu am căutat să înving pe Români cu ajutorul unor oameni cari pot fi foarte cum se cade, dar cari în viaţa politică au acest desavantagiu, pentru conştiinţa mea naţională, că aparţin altei naţiuni.

Aşa fiind, vă puteţi închipui că omul în care nu dă nimeni, orice ar face, omul pe care îl măguleşti a doua zi după ce îţi face rău sau pe care îl prinzi conspirând şi, în orice cas, îl auzi acoperindu-te cu injurii, omul acela prinde curaj şi, prinzând curaj, situaţia noastră faţă de nemulţămiţii cu dominaţia noastră este, acum, după patruspreze̦ce ani, ceva mai slabă decât situaţia din momentul când s'a stabilit stăpânirea noastră.

Am avut şi am o mare consideraţie pentru Saşi, cari sânt oameni muncitori, culţi şi inteligenţi. Li-am spus-o de multe ori: decât să staţi şi să muceziţi la Sighişoara sau la Mediaş, veniţi dincoace, la Bucureşti, la Galaţi, la Brăila, amestecaţi-vă în viaţa acestei ţeri, pe care s'o îndreptăm împreună către cea mai mare prosperitate. Nu mai cred însă că ar mai veni conducătorii Saşilor astăzi — după ce noul episcop, d. Glondys, a declarat că doreşte schimbarea tratatelor, în discursul solemn ţinut după alegerea d-sale—, nu cred că ar mai veni Saşii, după cum au venit la mine îndată după războiu, cerându-mi să-i introduc în conştiinţa românească. Atunci mi-au dat şi un memoriu, cu condiţiile lor, autorisându-mă să şterg din punctele memoriului acelea pe care nu le-aş fi găsit întemeiate. Am şi şters două, dar totuşi au fost bucuroşi de a fi fost introduşi de mine pe calea aceasta în societatea românească.

Şi acum, iubiţi ascultători, ajung şi la sfatul mieu. Este firească

ambiţia unor oameni politici din Ardeal de a domina viaţa politică a României. De ce nu? Poate să ceară acest lucru şi un Bucovinean şi un Basarabean. Sântem Români cu toţii şi fiecare ajunge după vrednicia lui. Insă, în locul unui amestec prea pronunţat în viaţa acestui Vechiu Regat, ar trebui să înţeleagă Ardelenii un lucru: că întâiu acolo, la dânşii acasă, este de consolidat stăpânirea românească, că întâiul lucru de făcut este acolo întărirea noastră în rolul care ni revine şi că abia în al doilea rând vin intrigile de partid, răsturnările de guverne şi creaţiunile de Ministere.

Trebuie să punem la luptă toată vrednicia noastră ardeleană pentru a ni întări stăpânirea în Ardeal. Ceilalţi, adevărat, sânt mai puţini, dar sânt mai bogaţi şi cultura este mai larg răspândită în mijlocul lor, iar un om valorează nu numai prin cele două braţe ale sale şi prin capul dintre cei doi umeri, ci un om în viaţa unei ţeri are importanţă şi prin ceia ce are în buzunare şi prin ceia ce se cuprinde între tâmplele sale ca învăţătură. Acolo în Ardeal este un războiu, din care astăzi nimeni nu trebuie să plece pentru nimicurile noastre bucureştene. Ceilalţi nu vin la Bucureşti: ei rămân acasă şi se întăresc, iar ai noştri, risipiţi în toate părţile, după interese de partid, desertează de la prima datorie a lor.

Nu aş fi spus aceste lucruri în alte împrejurări, Dar, când aud eu lupul urlând în jurul stânii, am dreptul să spun ciobanului să nu umble pe la vecini (aplause puternice), căci rostul lui este acolo, la stâna lui. (Aplause furtunoase.)

Iar clasei politice de la noi, pe care o cunosc aşa de bine de mi-a înălbit barba în mijlocul ei, îi îndrept de aici un apel, care din nenorocire nu va fi ascultat. Aici. în România de până la 1919, nu este bine să ni facem de cap. Dacă este însă absolută nevoie să-şi facă de cap cineva, poate s'o şi facă. Dar în Ardeal, în Bucovina şi în Basarabia, să nu-şi facă de cap nimeni. (Aplause puternice). Să nu între acolo cu dihonia, cu duşmănia şi cu mijloacele care s'au întrebuinţat în luptele politice de aici. Să-i lase pe oameni în pace. Ce au stricat până acum, cu sămănarea de ură, măcar acum, când se vede furtuna la orizont, să încerce a drege. Să caute a reface solidaritatea românească în fiecare din Românile pe care le-am eliberat. (Aplause puternice.)

In felul acesta, când va fi o alegere în Ţinuturile primejduite, oricine va ridica steagul căruia noi i-am frânt odată pentru totdeauna sulița şi i-am sfâşiat pânza, să găsească nu un Român din cutare partid având ca duşman în faţă pe un altul din alt partid, ci orice încercare a nemulţămiţilor cu dominaţia românească să găsească înaintea sa frontul întreg al elementului românesc din Ardeal, Bucovina şi Basarabia, sprijinit de unitatea, în această privinţă, a elementului românesc din acest Vechiu Regat, care nu a jertfit cât a jertfit din sângele scump al soldaţilor săi pentru ca, a doua zi, netrebnicia exploatatorilor politici să creeze din nou starea de lucruri pe care a pecetluit-o odată blăstămul răsbunător al poporului românesc întreg. (Aplause furtunoase, prelungite, ovaţiuni.)

VERIFICAT 1987

BIBLIOTECA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE

INST. DE ISTORIE N. IORGA

VERIFICAT
1957